

Jürgen Thorwald

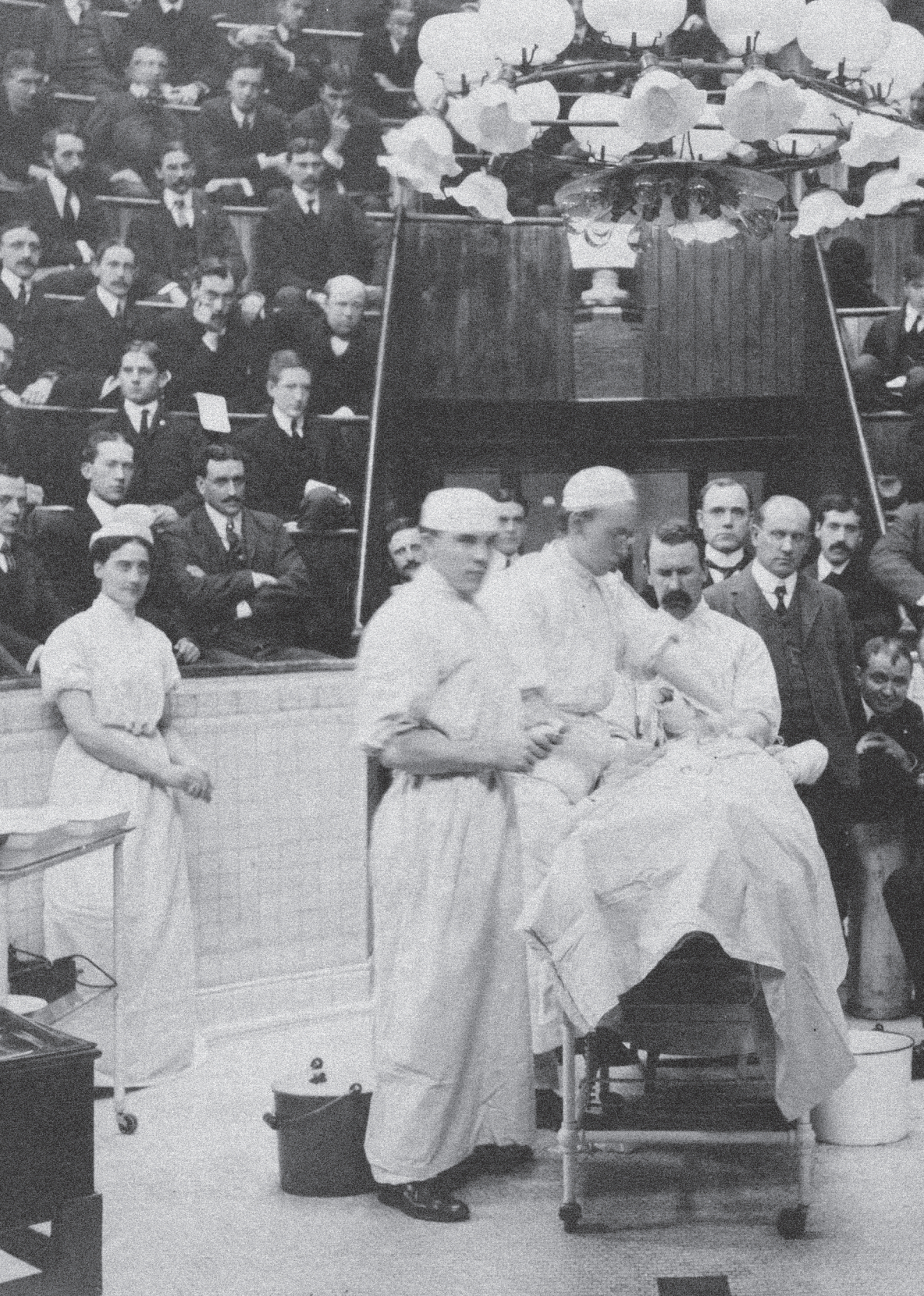
Storočie chirurgov

absynt

absynt

Jürgen Thorwald:
Storočie chirurgov

Jürgen Thorwald

Storočie chirurgov

Preklad: Dana Petrigáčová

Podľa záznamov môjho starého otca,
chirurga H. St. Hartmanna

„Dejiny chirurgie sú príbehom poslednej stovky rokov. Začínajú sa v roku 1846, keď bola objavená narkóza a otvorila sa tak možnosť operovať pacientov bezbolestne. Všetko, čo sa dialo predtým, bolo iba tápaním zahaleným temnotou nevedomosti a utrpenia. ‚Príbeh tohto storočia‘ však ponúka najúžasnejšie divadlo, aké ľudstvo pozná.“

Bertrand Gosset

Copyright © All Rights reserved by Verlagsgruppe Droemer

Knauer GmbH & Co. KG, Munich

Translation © Dana Petrigáčová

Design © Pavlína Morháčová

ISBN 978-80-8203-139-6

Obsah

Predtým	13
Roky temna alebo staré časy	
Warren	19
Kamene	27
Svetlo alebo storočie prebúdzania	
Objav	47
Londýn a Edinburgh	64
Chamtivci	81
Horúčka	
Cisársky rez	101
Vykúpenie	
Špinavé ruky	113
Vrahovia z temnoty	126
Rukavice vynájdene z lásky	141
Ovocie	
Susan	161
Dlhá cesta	190
Najposvätnější orgány	201

Predtým

Názov tejto knihy sa našiel v pozostalosti môjho starého otca z matkinej strany Henryho Stevena Hartmanna, na ktorého sa takmer zabudlo a v rodine sa jeho meno spomínalo len s nevôľou. Vlastnoručne ho niekoľkokrát podčiarkol, akoby chcel vyjadriť, aký zásadný význam mu pripisoval.

Henry Steven Hartmann pochádzal z rodiny učiteľov, ktorá emigrovala do Ameriky z Nemecka. Jeho starý otec Carl Wilhelm Hartmann musel počas neľahkých rokov osídľovania Nového Anglicka pôsobiť nielen ako učiteľ, ale aj ako lekár.

Carl Wilhelm Hartmann sa podľa všetkého nikdy nezbavil nepríjemného pocitu zo svojej nedobrovoľnej lekárskej práce. Syna Williama často posielal ako učňa k prístahovaleckému škótskemu „doktorovi“, ktorý musel opustiť vlasť pre alkoholizmus, ale keď bol triezvy, tešil sa povesti vynikajúceho chirurga, úspešne liečil najmä zlomeniny a fistuly konečníka. Pokiaľ išlo o herniotómiu a operovanie fistúl, z Williama sa stal výnimočný žiak. Neskôr sa z New Yorku a dočasne aj z Bostonu vydával konským povozom na cesty po mnohých štátoch Ameriky a v putovnej „ambulancii“ získaval praktické skúsenosti. Stal sa z neho široko-ďaleko najvyhľadávanejší odborník na operácie fistúl a zabezpečil si tým život v blahobyte.

William Hartmann sa oženil vo vyššom veku s francúzskou prístahovalkyňou mladšou o tridsať rokov. Údajne bola mimoriadne sčítaná, študovala dejiny a písala básne. V roku 1826, keď mal William šesťdesiat rokov, stal sa otcom dvojčiek Richarda a Henryho Stevena. Na želanie otca sa z obidvoch mali stať poriadni chirurgovia

s akademickým vzdelaním. Medzičasom systém lekárskeho štúdia v Spojených štátoch dostatočne vyspel, aby získali vyššie lekárske vzdelanie na Harvarde a štúdium mohli ukončiť cestami po Európe. No duchovné a hodnotové dedičstvo Williama Hartmanna sa na synov prenieslo veľmi nerovnomerne. Richard po ňom zdedil obchodného ducha. Ešte pred nástupom na lekársku školu odcestoval a o päť rokov sa vrátil s prvými zarobenými dvestotisíc dolármi. Dodnes nie je známe, ako k nim prišiel. Rovnako ostáva záhadou, ako ich neskôr niekoľkonásobne rozmnožil. Jedno je však isté, zomrel ako sedemdesiatročný bez ženy a detí a svojmu bratovi, ktorého miloval ako lepšiu časť seba samého, odkázal väčšinu svojho majetku, čím mu už navždy umožnil žiť výhradne podľa vlastných predstáv.

Životnú cestu Henryho Stevena Hartmanna predurčil deň, keď sa ocitol v Bostone pri objavení narkózy. Tento objav v ňom prebudil vášň pre chirurgiu, ale prehľbil aj záujem o históriu, ktorý mu vštepovala matka. Bol presvedčený, že narkóza bude mať revolučný vplyv na smerovanie chirurgie, a odcestoval do Európy, kde chcel zažiť víťazné ťaženie amerického objavu. Európske skúsenosti v ňom upevnili presvedčenie, že chirurgiu čaká výrazný pokrok, a želaný si byť svedkom ďalších objavov podobne, ako pri prvej narkóze. O zvyšok sa postarala chuť cestovať, ktorú zdedil po otcovi.

Bez finančných starostí, neskôr dokonca bohatý a úplne nezávislý, navyše, od detstva zvyknutý komunikovať v troch jazykoch (po anglicky, nemecky a francúzsky) precestoval Ameriku, Nemecko, Anglicko, Francúzsko, Taliansko, Španielsko, Rusko, Indiu, Afriku a mnohé ďalšie krajiny a kontinenty. Stretol sa takmer so všetkými chirurgmi a vedcami, ktorých mená vynikajú v príbehu Storočia chirurgov vďaka ich priekopníckym počinom. Prebádal bezmála všetky veľké knižnice a múzeá vo svete a založil si archív, ktorý ako celok ponúkal rozhodne pestrý pohľad na priekopnícke časy vysokej chirurgie, na jej hrdinov, ale aj obeť a na úspechy aj porážky. Počas svojho nezvyčajne dlhého a bohatého života prekonal päť operácií, takže keď v roku 1922 vo Švajčiarsku zomrel na srdcový záchvat, dalo sa povedať, že veľké storočie chirurgov zažil skoro doslovné

na vlastnej koži a ako historik medicíny cestujúci po celom svete mnohé zo svojich zážitkov zaznamenal. Neraz sa pritom blysol ako výnimočný a pútavý rozprávač.

Henry Steven Hartmann odkázal svoj archív a záznamy potomkovi, ktorý mal – podobne ako on – spojiť hlboký záujem o medicínu s rovnakým nadšením pre jej históriu. Dvanásť rokov po jeho smrti som sa pustil do štúdia medicíny a potom som prešiel na dejiny. Tak sa zo mňa neplánovane stal dedič jeho pozostalosti. Lákala ma predstava zažiť niečo podobné. Rozhodol som sa vyhľadať miesta v Európe i mimo nej, kde sa odohrali kľúčové udalosti. Napokon ma dedičstvo vtiahlo do štúdia medicíny, nemohol som sa však obmedzovať iba na bežné lekárske fakty. V pozostalosti starého otca som totiž objavil medzery a ak som ich chcel zaplniť, musel som spoznať atmosféru a charakter storočia, súkromné životy, životný štýl i návyky ľudí a zo všetkých vyjadrení a rozhovorov s osobnosťami čo najlepšie pochopiť, akým človekom bol v kontexte vtedajšej doby Henry Steven Hartmann.

K nezvyčajným postrehom starého otca, ktoré vo mne budili podozrenie, že bol väčším rozprávač príbehov než kronikár, napríklad, v príbehu o cigare v kapitole „Warren“, som zháňal podklady niekoľko rokov. Záznamy a informácie zozbierané v tejto publikácii ma však presvedčili, že až na niekoľko výnimiek spôsobených historicko-medicínskymi dôvodmi vlastne napísal pravdu. Výsledkom dlhoročnej a rozsiahlej pátracej práce na dopĺňaní dokumentov po Henrym Stevenovi Hartmannovi je dielo, ktoré držíte v rukách.

Roky temna alebo staré časy

Warren

McDowell bol hrdinom môjho detstva. Zomrel v roku 1830, keď som mal štyri roky, nikdy som ho teda naživo nevidel. Ale môj otec ho viackrát navštívil a rozprával mi o dedinskom lekárovi z Danvillu, ktorý jazdil na koni. Takmer štyridsať rokov pred vynájdením anestézie a skoro šesťdesiat rokov pred objavom antisepsy sa v lesoch Kentucky odvážil otvoriť živé ľudské telo navzdory názorom, ktoré prevládali vo svete. A bol úspešný.

V chirurgickom praveku, takpovediac v temnej, ubolenej, hrôzou a smrťou zahalenej dobe pred veľkým a úspešným storočím chirurgov, ktoré sa začalo až v roku 1846, predstavoval McDowell príbeh, ktorý moju fantáziu prebudil ako lúč žiarivého svetla.

Keď som sa uprostred búrlivého pokroku v storočí chirurgov neskôr ocitol aj sám a stál som pri zrode modernej chirurgie, McDowell pre mňa ostal nezabudnuteľným vzorom človeka z minulosti, ktorá bola ťažko poznačená nedostatkom vedomostí a možností, no aj beznádejnou ukrutnosťou skutkov, akú si dnes už sotva vieme predstaviť.

Ak bol McDowell vzorom mojej mladosti, John Collins Warren bol hrdinom mojich študentských čias už dávno pred nástupom na Harvard Medical School v Bostone v roku 1843. Bolo to zásluhou otca, ktorého to vždy ťahalo do Bostonu a Warren bol preňho stelesníím toho, čím chcel byť sám: profesorom chirurgie.

Niežebý môj otec mal byť nespokojný s plodmi vlastnej existencie. Ako kočovný chirurg, ktorý liečil fistuly a zlomeniny, cestoval naprieč Spojenými štátmi, z Nového Anglicka až dolu úplne na juh, a zažil veľa zaujímavých príhod, na ktorých som sa neskôr sám